

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Een poloniumspoor door Londen [Review of: A. Cowell (2008) The terminal spy: the life and death of Alexander Litvinenko]

de Jong, B.M.

Published in:
Prospekt

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Jong, B. (2009). Een poloniumspoor door Londen [Review of: A. Cowell (2008) The terminal spy: the life and death of Alexander Litvinenko]. *Prospekt*, 17(1), 28-29.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Een poloniumspoor door Londen

Alexander Litvinenko is al weer ruim twee jaar dood en de kwestie is in de westerse media op de achtergrond geraakt. Inmiddels zijn er over de zaak wel de nodige boeken geschreven. Het meest recente is *The Terminal Spy* van de Britse journalist en correspondent van *The New York Times* Alan Cowell. Het is een uitstekend boek. Het gaat onder meer uitvoerig in op Litvinenko's carrière bij de Russische federale veiligheidsdienst FSB, voordat hij in het kielzog van zijn beschermheer Boris Berezovski in 2000 naar Groot-Brittannië vluchtte. Voor een goed begrip van de zaak is dat een belangrijke periode. Litvinenko was in zijn tijd bij de FSB onder meer werkzaam bij een speciale en zeer geheime eenheid van de dienst, OerPO, die zich formeel bezighield met de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, maar in werkelijkheid verantwoordelijk was voor 'speciale taken', zoals dat in jargon van de FSB en ook de vroegere KGB heette. Wat Litvinenko precies als lid van OerPO voor speciale taken heeft uitgevoerd, is niet altijd even duidelijk, maar Cowells vermoeden lijkt gewettigd dat het daarbij onder meer om buitengerechtelijke executies ging. Litvinenko kwam zoals bekend in de problemen toen hij in 1998 bij een persconferentie in Moskou naar buiten bracht dat hij en enkele van zijn collega's opdracht hadden gekregen Berezovski te liquideren. Litvinenko bracht deze beschuldiging luidruchtig naar buiten en deed daar vervolgens in ballingschap in Groot-Brittannië nog een schepje bovenop door onder andere zonder al te veel bewijzen de FSB ervan te beschuldigen de aanstichter te zijn geweest van de reeks bomaanslagen die in de zomer van 1999 enkele honderden Russische burgers het leven heeft gekost. Volgens sommigen zijn het dit soort uitlatingen geweest die elementen binnen de FSB en wellicht ook Poetin zelf ertoe hebben gebracht, de liquidatie van Litvinenko in Londen te gelasten. Cowell gaat in op de actuele politieke ontwikkelingen in Rusland en schenkt onder meer aandacht aan de rol van de *siloviki*. Hij typeert de groep van voormalige KGB'ers rond Poetin als personen die door hun gedeelde verleden als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat zij 'hun ware doeleinden verbergen, op een samenzweerderige en geheime manier opereren en vooral het geloof delen dat het doel de middelen heiligt.' Het doel is daarbij volgens Cowell de controle over alle machtsmiddelen op het gebied van rechtspraak, economie en politiek. Een belangrijk element in de filosofie van de *siloviki* is ook de sterk aanwezige xenofobische overtuiging dat Rusland in de wereld kwade machten tegenover zich vindt die niets dan slechte bedoelingen hebben.

Cowell is vooral verhelderend in zijn uitleg over het gebruik van polonium-210 voor de moord en over het spoor dat de stof in Londen en elders heeft achtergelaten. De inhoud van het strafrechtelijke onderzoek, op grond waarvan de Britse overheid om de uitlevering van Andrej Loegovoj heeft gevraagd, is nog steeds niet vrijgegeven. Men kan echter gevoeglijk aannemen dat het vooral het poloniumspoor is geweest dat de Britse onderzoekers op het spoor van de vermoedelijke dader(s) heeft gezet. De halfwaardetijd van 138 dagen van polonium-210 – de periode die nodig is om de radioactieve straling die de stof afscheidt met de helft te doen verminderen – heeft waarschijnlijk ook belangrijke informatie opgeleverd over het productietijdstip van het polonium waarmee Litvinenko werd vergiftigd. Daarmee kon ongetwijfeld ook het tijdstip van het begin van de operatie om hem te liquideren worden vastgesteld. Cowell wijst er op dat het polonium zeer waarschijnlijk afkomstig was uit een militair laboratorium bij de Russische stad Sarov, zoals ook al door andere bronnen is gemeld. Het is een stof die zelfs door een briljante chemicus slechts met groot risico in een zolderkamertje kan worden geproduceerd.

Het poloniumspoor werd ook vastgesteld op plaatsen waar Litvinenko in de aanloop tot de moord niet geweest was, maar Loegovoj en zijn Russische metgezel Dmitri Kovtoen wel. Het spoor – of liever gezegd het ontbreken daarvan – maakte het ook mogelijk voor het

Britse onderzoeksteam met grote zekerheid te zeggen dat Litvinenko nog niet was vergiftigd voordat hij op 1 november 2006 's middags zijn ontmoeting had met onder andere Loegovoj en Kovtoen in de Pine Bar van het Londense Millennium Hotel. Na de ontmoeting trokken Litvinenko en Loegovoj/Kovtoen vervolgens hun afzonderlijke poloniumsporen door Londen. Het door Loegovoj en Kovtoen meerdere keren naar voren gebrachte idee dat Litvinenko zelf de bron was van het polonium, wordt ook door de sporen weerlegd omdat hij immers nog niet besmet was toen de twee Russen al bezig waren hun sporen in Londen en elders achter te laten.

De Britse journalist Martin Sixsmith heeft al eerder *The Litvinenko File* geschreven. Sixsmith heeft zeker geen onverdienstelijk boek geschreven, waarin hij ook tal van interessante details boven water haalt over de FSB-carrière van Litvinenko. Hij is echter minder uitvoerig over de poloniumkwestie en stelt bovendien zonder noemenswaardig argument dat Poetin waarschijnlijk niet de opdrachtgever van de moord is geweest. Cowell kan over dat laatste bij gebrek aan bewijs ook geen echte uitspraak doen, maar concludeert dat het poloniumspoor in ieder geval wijst op directe betrokkenheid van Loegovoj en Kovtoen. Wat precies de aard was van die betrokkenheid en – misschien wel de belangrijkste vraag in dit verband – wie de opdrachtgever is geweest, daarover loopt het spoor in Moskou dood. Dat kan ook moeilijk anders, omdat de Russische overheid niet van zins is aan een serieus onderzoek naar de moord op Alexander Litvinenko mee te werken.

Ben de Jong

Alan Cowell, *The Terminal Spy. The Life and Death of Alexander Litvinenko*. Doubleday. London etc., 2008, 425pp. ISBN 9780385614160. £11.99.